

Hein de Hass, *Göç ile İlgili Mitler ve Gerçekler: Siyasetin En Ayrıştırıcı Konusuna Dair Gerçekçi Bir Rehber*, Çev. Uğur Gülsün, Ankara: GAV Perspektif Yayınları, 2025, 390 s.

Değerlendiren: Hilal Erol Yaşar

Göç olgusu, son yıllarda hem bölgesel hem de küresel düzeyde çok boyutlu ve dinamik bir yapı olarak ele alınmaktadır. Savaş, çatışma, ekonomik eşitsizlik, yoksulluk, eğitim gibi faktörler bireyleri göç etme kararına yöneltirken, birçok ülke de göçü kontrol altına almak için sınır güvenliğini artırma ve sert politikalar uygulamayı tercih etmektedir. Bu durum, göçmenlerin karşılaştığı zorlukları artırmakla kalmayıp, göç olgusunun kutuplaşma ekseninde tartışılmasına da yol açmaktadır. Ancak göç, indirgemeci bir yaklaşımla “tehdit” ya da “fırsat” kalıplarının ötesinde düşünülmesi gereken bir olgudur.

Hein de Haas, Amsterdam Üniversitesi’nde görev yapan Hollandalı bir sosyolog ve coğrafyacıdır. Aynı zamanda Maastricht Üniversitesi’nde Göç ve Kalkınma Profesörüdür. 2006–2015 yılları arasında Oxford Üniversitesi’ndeki Uluslararası Göç Enstitüsü’nün (IMI) kurucu üyeleri arasında yer almıştır. de Haas’ın, 2025 yılı mart ayında GAV Perspektif Yayınları’ndan çıkan *Göç ile İlgili Mitler ve Gerçekler: Siyasetin En Ayrıştırıcı Konusuna Dair Gerçekçi Bir Rehber* adlı kitabı, yazarın 2023 yılında yayımladığı *How Migration Really Works: A Factual Guide to the Most Divisive Issue in Politics* adlı eserinin Türkçe basımıdır. de Hass kitabında, göç konusundaki yaygın yanlış anlamaları ve gerçekleri birbirinden ayırmayı hedefler. Yazar, ele aldığı konular aracılığıyla okuyucuyu yaygın göç anlatılarını sorgulamaya davet eder.

@ Doktora Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, hilalerol.tr@gmail.com

id <https://orcid.org/0000-0001-8297-3110>

DOI: 10.12658/D0419
insan & toplum, 2026, 16(2), 263-266.
insanvetoplum.org

Kitap, üç ana bölümden ve bu bölümler altında yer alan 22 mitten oluşur. Her mit önce sunulur, ardından eleştirel bir bakışla değerlendirilir. Her bir bölüm kendi içinde bağımsız olarak okunabilse de kitap boyunca bazı temalar öne çıkar. Bu değerlendirmede, en dikkat çekici ve aynı zamanda yazarın temel görüşlerini en iyi yansıtan üç mit ile bu mitlerin kitapta nasıl ele alındığı üzerine odaklanılacaktır. Bu bölümde, yedi yaygın mit ele alınır. Bu mitler; göçün her zamankinden daha yüksek seviyelere ulaştığı, sınırların kontrol edilemediği, dünyanın bir mülteci kriziyle karşı karşıya olduğu, yoksul ülkelerin sürekli göç verdiği, göçün yalnızca fakirlikten çaresizce kaçmak anlamına geldiği ve göçmen işçilere ihtiyaç olmadığı gibi yaygın söylemleri sorgular.

Kitapta göçün olağanüstü şekilde arttığı, sınırların kontrolden çıktığı ve bir mülteci kriziyle karşı karşıya olunduğu yönündeki mitlere yer verilmektedir. Bu bölümde yer alan “Göç tüm zamanların en yüksek düzeyine çıkmıştır” başlıklı mit ise, kitabın temel argümanlarından birini ortaya koyar. de Haas’ın temel vurgusu, göçün tüm zamanların en yüksek düzeyine ulaştığı yönündeki inancın neredeyse sorgulanamaz bir gerçek gibi kabul edilmesine karşın, uluslararası göçün ne olağanüstü bir düzeyde olduğu ne de sürekli arttığı yönündedir. Yazar, bu başlık altında, günümüzdeki göç seviyelerinin tarihsel açıdan bakıldığında özellikle sıra dışı olmadığını; 1800’lerde ve 1900’lerin başlarında Avrupa’dan Amerika’ya ve Avustralya’ya gerçekleşen kitlesel göç verileriyle kıyaslandığında bu durumun daha net anlaşılabileceğini savunmaktadır (s.30). Yazara göre, küresel göç seviyeleri, uluslararası göçmenlerin dünya nüfusunun yaklaşık %3’ünü oluşturmasıyla, İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana önemli ölçüde istikrarlı kalmıştır. Bu açıdan, de Haas’ın bu çalışması, Castles ve Miller’ın (2008) küresel göçün olağanüstü artışı ve yaşadığımız çağın göç çağı olduğu tezine eleştirel bir yanıt olarak okunabilir.

de Haas’ın vurgusuna göre, göç konusundaki en önemli değişiklik, göçmen nüfusun artık Avrupalı olmayan bir geçmişe sahip olmasıdır. Bu durum, Avrupa’nın göçün başlıca kaynağı olmaktan çıkarak başlıca göç hedefi haline gelmesiyle açıklanmaktadır (s. 35). Dolayısıyla yazar, uluslararası göçün genel düzeyindeki artıştan ziyade, küresel göç akışlarının coğrafi yönündeki değişimleri daha dikkat çekici bulmaktadır. Sunduğu veriler ve yürüttüğü tartışmalarla de Hass, göçün ne emsalsiz olduğunu ne hızlandığını ne de gelecekte artmaya devam edeceğini savunmaktadır.

“Göç: Tehdit mi, Çözüm mü?” adlı ikinci bölümde, göçmenlerin istihdamdaki durumu, refah devletlerinin zayıflaması üzerine söylemler, ayrışma ve başarısız entegrasyon süreçlerine yönelik söylemler ile suç oranları üzerindeki etkiler temel tartışma konuları bilimsel verilerle ele alınmaktadır. Bu bölümde yer alan “Göç suç oranlarının artmasına neden olur” başlıklı mit ise, kitabın temel argümanlarından bir

diğerini açıklamaya çalışır. Yazara göre, politikacılar ve medya, göçmenleri ve azınlıkları genellikle suçlular, tecavüzcüler ve potansiyel teröristler olarak tasvir etmektedir (s.187). Yazar ise göç ve suç arasındaki ilişkinin ölçülmesinin kolay olmadığını; suç oranlarını etkileyen çok boyutlu faktörlerin varlığından söz etmektedir.

de Hass, göç ve suç arasındaki ilişkiyi ikili mit olarak değerlendirir: Birincisi, göçün suç oranlarını artırdığı, ikincisi ise suç oranlarının genel olarak yükseldiğidir. de Hass, medya ve siyasetçilerin göçmenleri kriminalize eden söylemlerinin karşısına suç oranlarının çok boyutlu toplumsal etkenlerle şekillendiği tezini koyar. Suç oranlarındaki artış veya azalışın göçmenlerle doğrudan bağlantılı olmadığını; etkili kanun yaptırımları, gelir artışı, daha iyi eğitim ve azalan işsizlik gibi çoklu faktörlerin asıl belirleyiciler olduğunu savunmaktadır (ss. 196-197). Yazar, göçmenlerin suç işlemesine yönelik körüklenmiş derin korkuların, önyargı ve ırksal profileme ile birleşerek ayrımcılık ve dezavantaj kısır döngüsünü sürdürdüğünü öne sürmektedir. Bu yaklaşım, göçmenleri doğrudan güvenlik ihlali olarak kodlanmasına yol açan popülist söylemlerin sorgulanmasına önemli bir katkı sunar. Ancak suç ve göç ilişkisini ele alırken Türkiye gibi yoğun göç alan ülkeler üzerinden yerel ve güncel verilere yer vermemesi çalışmanın evrensellik iddiasını kısmen zayıflatmaktadır.

Kitabın “Göç Propagandası” adlı son bölümünde, sınır politikaları, yasadışı göçün etkileri, insan ticareti, sınır güvenliği, iklim göçü gibi konulardan söz edilmektedir. Bu bölümde yer alan “Sınır kısıtlamaları göçü azaltır” başlıklı mit ise, göçün sağduyuya dayalı kalıplarından biridir. Yazara göre, sınır kısıtlamalarının göçü azaltacağına dair inanç en kökleşmiş mitlerden biridir. de Hass, politikacıların kamuoyu dikkatini farklı yöne çekmek amacıyla en cazip seçenek olarak göç politikasının gerçek doğasını kasıtlı bir şekilde gizlediklerini ileri sürer. Politikacıların, sert söylemlerle göçü kontrol altına almayı vadettiklerini belirtir. Ona göre politikacılar, siyasi bir gösterişle, göçü azaltmanın en iyi yolunun göçmenlerinin gelmesini zorlaştıracak daha güçlü sınır denetimlerinden geçtiğini savunurlar (s. 299). Ancak de Haas, sınırları geçip geçici işler yapmak isteyen kişiler için bu süreci zorlaştırmanın, onları karar değiştirerek kalıcı göçmen olmaya iteceğini savunmaktadır. Sınır kontrollerini sıkılaştıran ülkelerin benzer bir durumu yaşadığını; sınır geçişleri zorlaştığında çift yönlü (gidiş-dönüşlü) göçün yerini tek yönlü (kalıcı) göçün aldığını ifade eder. Sonuç olarak, sınır denetimlerinin sıkılaştırılması ne göçmen sayısını azaltmakta ne de geçici göçü önlemektedir; aksine, geçici göçün kalıcı hale gelmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda yazar, politikacılar ile medyanın “kaç kişinin geldiğine kafayı takması” (s.306) noktasında ortaklaştığını ve bu durumun “göç krizi” söylemini beslediğini belirtmektedir. Bu tür söylemlerin, toplumda artan bir güvenlik saplantısına yol açtığını savunur (s. 312).

de Hass, göçü çevreleyen 'zehirli' siyasi atmosferi sorgulamakta ve daha sağlıklı bir tartışma ortamı için bilgiye dayalı bir tartışma yürütmeyi amaçlamaktadır. Kitapta yer alan mitler çerçevesinde göçün hem kaynak hem de varış ülkeleri üzerindeki etkileri ele alınmakta; aynı zamanda politikacıların, çıkar gruplarının ve uluslararası kuruluşların göçle ilgili söylemleri incelenmektedir. Eserde, popüler söylemlerin nasıl çarpıtıldığı ve bu çarpıtmaların tartışmaları nasıl şekillendirdiği de sorgulanmaktadır.

Kitap, göçün gerçekte nasıl işlediğini anlamak isteyenler için kapsamlı bir sorgulama çerçevesi çizmesi yönüyle zengin bir içerik barındırmaktadır. Günümüz göç dinamiklerinin, karmaşık gerçeklerin ve karşılıklı etkileşimlerin anlaşılması için bir tartışma rehberi olarak değerlendirilebilir. Bu yönüyle hem genel bir okuyucu kitlesine hitap etmekte hem de yeni araştırmalar için özgün bir alan sunmaktadır. Ancak bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Pek çok tartışma ve araştırmayı bir araya getirerek sunmasına rağmen, yeni bir araştırma ya da veri ortaya koyma konusunda sınırlı bulunmuştur. Bununla birlikte, yeni saha verileri üretmekten ziyade mevcut araştırmaları derleyerek aktarması, onu daha çok "sentezleyici bir kaynak" konumuna yerleştirir. Bu açıdan, teorik bir yenilik sunmasa da birçok alana hitap eden güncel bir rehber niteliği taşımaktadır.

Öte yandan de Hass'ın odak noktasının daha çok Avrupa merkezli bir tarihsel karşılaştırma üzerinden şekillenmesi, tartışmayı batı eksenine sınırlı bıraktığı gerekçesiyle eleştirilebilir. Bununla birlikte, oldukça erişilebilir bir kaynak olması; "göç krizi" söyleminin doğurduğu güvenlik eksenli bakış açılarına karşı, genel geçer bilgileri yeniden sorgulamayı mümkün kılması açısından değerlidir. Ayrıca, gerçeklere dayalı ve dengeli bir göç vizyonu geliştirilmesi ve dair daha sağlıklı bir tartışma zemininin inşasına katkı sağladığı söylenebilir.